

CONSILIUL
JUDEȚEAN
BRAȘOV

MUZEUL
DE ARTĂ
BRAȘOV

ARTĂ ȘI ISTORIE

ÎN COLECȚIA MUZEULUI DE ARTĂ BRAȘOV

EDITURA MUZEULUI DE ARTĂ BRAȘOV

| 2014

Expoziția „Artă și istorie” își propune să aducă în atenția publicului opere de artă din patrimoniul Muzeului de Artă Brașov, care ilustrează momente și personalități ale istoriei naționale. Pe cât de prezente erau acestea pe simeze în a doua jumătate a secolului XX, pe atât de absente au fost în ultimii 25 de ani, astfel că valorificarea lor expozițională se impune, atât din punct de vedere educațional, cât și muzeografic, deoarece felul în care arta reflectă sau nu momentele istoriei, trecute sau prezente, răspunzând unei comenzi sau unor idealuri sociale, dă imaginea unei epoci.

Pictura cu caracter istoric, sensibilă la evenimente, a avut și are o semnificație socială reală, susținând, în anumite perioade, rezistența națională, având un rol major în formarea și dezvoltarea conștiinței naționale. Alături de ilustrarea evenimentelor curente, principala sursă a subiectelor a constituit-o trecutul național, evocat simbolic în lucrări care ilustrau evenimente sau personalități. Ele trimiteau mesaje valide în epoca pictării lor, asumându-și o validitate generală, exprimând un mesaj moral și filosofic dincolo de timp.

Relația dintre artă și istorie implică raportarea artistului la timpul său, a cărui imagine o lasă mărturie prin operele sale. El immortalizează, din diverse motive, personaje și evenimente care au marcat într-un fel sau în altul viața unei comunități la un moment dat, constituindu-se astfel în realizatorul documentelor vizuale ale unei epoci.

Această relație s-a amplificat în Europa secolului al XIX-lea, când mișcările politice și sociale au avut, mai ales după Revoluția de la 1848, un rol important în dezvoltarea picturii istorice. Sensibilă la evenimentele publice, aceasta a avut o semnificație socială reală, mai ales în teritoriile în care se puneau din ce în ce mai acut problema independenței naționale și a statului național. Aici ea s-a constituit într-un susținător eficient al rezistenței naționale, cu scopul declarat de a influența publicul prin mijloace emoționale, căpătând, astfel, o semnificație majoră în dezvoltarea și formarea conștiinței naționale.

Sursele subiectelor tablourilor acestei epoci au fost fie personajele sau evenimentele

contemporane artistului, fie trecutul național care, evocate simbolic, transmiteau mesaje morale și filosofice valabile în momentul realizării lucrării.

Considerată, în general, ca forma vizuală cea mai potrivită pentru a exprima ideile exaltate, pictura istorică a secolului al XIX-lea a oscilat între identitatea individuală și idealurile comunității, într-un limbaj în care tradiția academică se îmbina cu lirismul romantic. Romantismul, sensibil la lupta popoarelor pentru libertate și identitate națională și pentru crearea statelor naționale, a abordat tematica istorică pentru a pune în fața publicului exemple stimulative, mizând pe implicarea emoțională a acestuia.

Urmând modelul european, primii pictori români, hrăniți în Franța cu ideile revoluționare, fac același lucru în Principate. Participanți direcți la Revoluția de la 1848, ei vor immortaliza ideile revoluționare și personajele considerate de ei emblematice pentru acțiunea revoluționară, pentru a le perpetua imaginea și pentru a marca rolul lor în evenimente. Păstrarea și cunoașterea peste timp a imaginilor revoluționarilor de la 1848 au fost posibile datorită artiștilor care i-au portretizat și, nu în ultimul rând, noii tehnici de reproducere a imaginii din epocă: fotografia. Artiștii care au fost în contact direct cu ei le-au reprodus chipurile după natură. Cei care nu i-au cunoscut sau care i-au portretizat mai târziu, după ce ei muriseră, au apelat fie la reprezentările plastice existente, fie la fotografii ale acestora.

Artiștii care i-au cunoscut pe revoluționari și i-au portretizat după natură au fost cei trei pictori care au luat parte la Revoluția de la 1848, motiv pentru care au fost numiți de istoriografia de artă românească „pictorii pașoptiști”: Constantin Daniel Rosenthal, Barbu Iscovescu și Ion Negulici. Ei au lăsat imagini emblematice ale acestora, care au pătruns în conștiința națională mai ales prin intermediul litografiei. Pictorul brașovean Mișu Popp, participant și el, în tinerețe, la evenimentele din Brașov, i-a portretizat pe revoluționari mult mai târziu, folosind ca surse iconografice reprezentările acestora datorate artiștilor

contemporani sau litografii și fotografi. Participarea directă a pictorilor pașoptiști la revoluție a fost determinată, pe lângă sentimentele lor patriotice, de influența ideilor revoluționare ale timpului, cu care au intrat în contact în timpul studiilor în străinătate, perioadă în care l-au cunoscut pe Nicolae Bălcescu și au activat, ca mulți alți tineri ai epocii, în societăți revoluționare ¹.

Dintre portretele de revoluționari pictate de Constantin Daniel Rosenthal, la Muzeul de Artă Brașov se găsește **Portretul lui Nicolae Bălcescu**, pe care artistul l-a cunoscut, cu siguranță, la Paris, în timpul studiilor, în anii 1845 – 1846, când Bălcescu era și el acolo. Bălcescu este reprezentat într-o formă fizică mai bună decât în imaginile sale mai târzii, în care era măcinat de boală, ceea ce pare să confirme faptul ca portretul a fost făcut în timpul acestui prim sejur al lui Rosenthal la Paris. Interesul pictorului pentru Bălcescu a fost stimulat de ideile acestuia și de poziția sa de lider, din anul 1846, al *Societății Studenților Români*, care reunea studenți din Valahia și Moldova, printre care C. A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, Ion Brătianu, Alexandru C. Golescu, al cărei membru era și Rosenthal. Pe spatele pânzei, o șampilă ovală cu marca unui fabricant de pânze de pictură parizian confirmă cel puțin localizarea inițială a lucrării². Pe verso, o inscripție cu creionul (*N. Bălcescu, 1846*) datează lucrarea, care provine de la Pinacoteca Națională³.

Pictorului Barbu Iscovescu, participant activ la pregătirea și la desfășurarea Revoluției de la 1848 din Țara Românească, refugiat după prăbușirea acesteia pentru un timp la Brașov, unde a continuat activitatea revoluționară, îi datorăm portretele unora dintre revoluționarii pe care i-a cunoscut, printre care celebrul portret al lui Avram Iancu,

---

1 Despre activitatea revoluționară a celor trei pictori, vezi Dan Grigorescu, *Trei pictori de la 1848*, Ed. Tineretului, București, 1967; Ion Frunzetti, *Pictori revoluționari de la 1848*, Ed. Meridiane, București, 1988.

2 Textul din câmpul șampilei este următorul: "QUAI DES ORFEVRES A PARIS, DONNET, FABT DE TOILES POUR TABLEAUX."

3 Vezi inscripționarea șasiului (P. N. 5607) și a pânzei (P. N. 5607 și G.G. 2283).

realizat în anul 1849. La Muzeul de Artă Brașov se găsește **Portretul lui Ion Buteanu**, unul dintre liderii revoluționarilor români transilvăneni, pictat de Barbu Iscovescu în aceeași perioadă în care l-a pictat și pe Avram Iancu, atunci când artistul se afla în Munții Apuseni, refugiat fiind alături de alți revoluționari munteni. Pe fața tabloului, în dreapta (ca și în cazul portretului lui Avram Iancu), o inscripție zgâriată în pastă menționează: „Ioan Buteanu din Fântâna Cornului, un duce al Românilor 1848”.

Brașovul și-a jucat și el rolul în susținerea Revoluției de la 1848. Casina Română din Brașov, înființată în anul 1835, ca loc de întâlnire pentru acțiunile culturale ale negustorilor români, a jucat un rol important în promovarea ideilor legate de lupta națională a românilor brașoveni, susținute de presa brașoveană – „Gazeta de Transilvania” și suplimentul său literar „Foaie pentru minte, inimă și literatură” prin vocile lui Gheorghe Barițiu și Andrei Mureșanu. În primăvara anului 1848, după lichidarea mișcării revoluționare din Moldova, la Brașov au poposit Vasile Alecsandri, Costache Negri, Alecu Russo, Gheorghe Sion, Gheorghe Balș, Gheorghe Cantacuzino, Teodor Sion, Ioan Eliade Rădulescu, Cristian Tell, Gheorghe Magheru, pictorii Ion Negulici și Barbu Iscovescu. În casa negustorului brașovean Gheorghe Nica, participant la revoluție, revoluționarii moldoveni au redactat *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, document în care era prevăzută unirea Moldovei cu Țara Românească. La Brașov, Vasile Alecsandri a scris primele strofe din *Hora Unirii*, numită, mai întâi, *Hora Ardealului*. În iulie 1848, brașoveanul Andrei Mureșanu, unul dintre frunțașii revoluției române din Transilvania, a scris și a publicat, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, poezia *Un Răsunset*, care va deveni, pusă pe note, marșul revoluționarilor români din Transilvania, *Deșteaptă-te române*, cântat pentru prima dată la Brașov.

Pictorul brașovean Mișu Popp participase și el, în tinerețe, la evenimentele de la Brașov. După mulți ani, în deceniul opt al secolului al XIX-lea, el îi relatea, pe atunci tânărului Andrei Bârseanu, aventura sa revoluționară:

Și când am simțit, că începe să fiarbă cazanul Revoluției, am luat-o spre casă prin pusele nesfârșite ale Țării Ungurești. Dar de ce ți-e scris, nu scapi așa ușor!... Abia sosii între ai mei, și iată, că se începe și la noi hora dracului!... Am intrat și eu în joc, și cum fusesem elev al școlii militare din Vașarheiu (Târgu Mureș n.a.), mă pomeniiu dintr'odată mare centurion în garda națională românească, sub comanda răposatului Costi Secărianu... Nu-i vorbă, mare ispravă n'am făcut eu pe câmpul lui Marte, ci după năvala lui Bem în Țara Bârsei, am luat-o si eu la picior, ca mulți alții, în Țara Românească [...] ⁴.

Încheierea pactului dualist din 1867, prin care Transilvania era încorporată în Ungaria, desființându-i-se ultimele rămășițe de autonomie și adoptarea legii naționalităților și a legii învățământului în 1868 au avut mari implicații în viața politică și culturală a naționalităților nemaghiare din Austro-Ungaria. Politica guvernului de la Budapesta față de români a determinat amplificarea mișcării naționale din Transilvania, românii de aici îndreptându-și din ce în ce mai mult sentimentele și speranțele spre frații din Moldova și Valahia.

Brașovul s-a implicat material și sentimental atât în revoluția de la 1848, cât și în evenimentele istorice din vechea Românie – Războiul de Independență din 1877-1878 și încoronarea regelui Carol I (1881). „Gazeta de Transilvania”, care „a știut să apere programul național cu îndârjire”⁵ și „Tribuna”, în care Ion Slavici scria că „soarele românismului răsare la București”, au susținut, fiecare în felul său, mișcarea națională, într-o vreme în care rostirea în public a numelor lui Avram Iancu sau Horea putea avea urmări dintre cele mai grave.

După întoarcerea definitivă la Brașov, în deceniul șase al secolului al XIX-lea, Mișu Popp intenționa să realizeze un Panteon al oamenilor mari ai neamului, care să le

---

4 Andrei Bârseanu, *Pictorul Mihail Pop. Câteva amintiri*, în „Luceafărul”, nr. 23, 1911, p. 520.

5 Sextil Pușcariu, *Brașovul de altădată*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p.228.

perpetueze memoria.

Invitat în atelierul pictorului, Andrei Bârseanu lasă peste ani o mărturie interesantă referitoare la modul în care artistul a realizat această galerie de portrete:

„Vezi, boierii ăștia cu anteree sunt poeții Văcărești; domnul cela cu barbă și cu plete e Gheorghe Lazăr, după cum mi l-au descris cei ce l-au cunoscut; colo sunt frații Dumitru și Ioan Brătianu; dincoace Kogălniceanu și Costache Negri; pe Alecsandri îl cunoști, de asemenea pe Bolintineanu și pe Andreiu Mureșianu; ăsta e Nicolae Bălcescu, istoricul; celălalt Constantin Aricescu, poetul, care mi-e bun prietin; pe Arhierii noștri îi cunoști de asemenea: ăsta e Șaguna, ăsta e Popazu delà Caransebeș... Pe Cuza încă trebuie că l-ai recunoscut. Dincolo e lancu... Păcat, că nu l-am cunoscut în persoană!”

— Dar domnul acela bătrân, cu barba rasă? cutez a întreba eu pe neobositul meu Amfitrion. „Acela ar fi să fie Gheorghe Șincai, precum mi’ l-am închipuit eu pe temeiul descrierilor”⁶.

Constantin Popp, nepotul pictorului, își amintește și el „Panteonul” din atelierul unchiului său:

Sub cupola pictată în culoarea cerului limpede erau mici ferestre colorate în roșu, galben și albastru și sub acestea, de jur-împrejur, în 2 rânduri suprapuse, găseai pictate în ulei, pe pânză, în formă ovală (15—18 cm diametru), pe toți bărbații cei mai de seamă ai Românilor de pretutindeni din vremurile cele mai vechi și contemporani. ... Adevărată galerie de tablouri în miniatură cu portretele bărbaților noștri mari din toate timpurile, binemeritați pentru întreaga românie⁷.

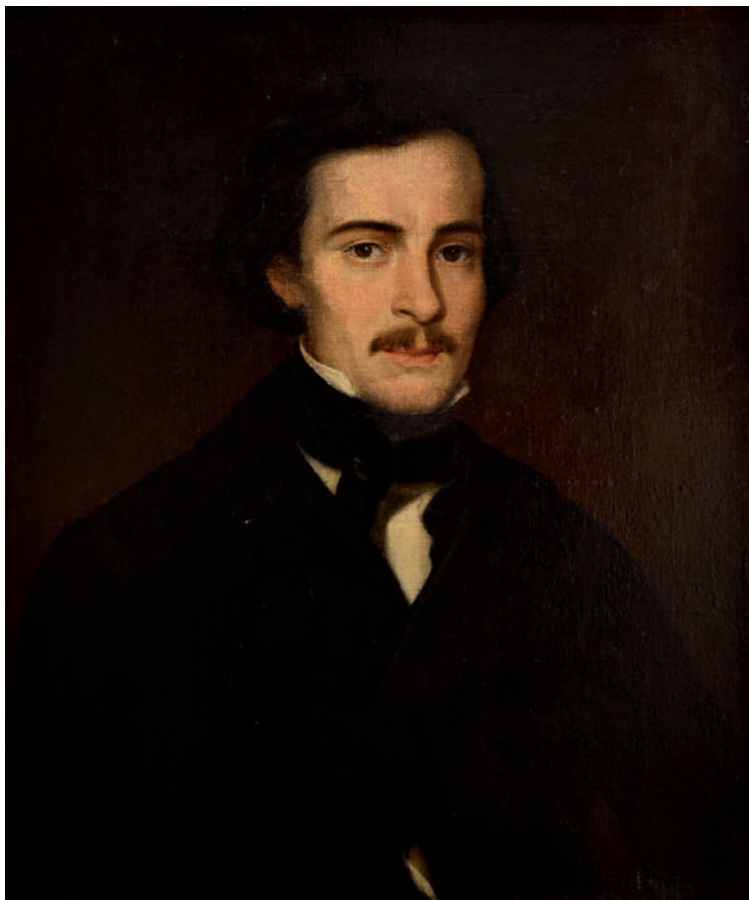
---

6 Andrei Bârseanu, *op. cit.*, p. 520 – 521.

7 Constantin Popp, *Din viața lui Mișu Popp - Amintiri*, în „Țara Bârsei”, an IV, nr. 2, martie – aprilie 1932, p.139.

**CONSTANTIN DANIEL
ROSENTHAL**
Portretul lui Nicolae Bălcescu

Ulei pe pânză
58,5 x 49 cm
Nesemnăt, nedatat
Nr. inv. 1675

GHEORGHE TATTARESCU

Portretul vornicului I. Filipescu

Ulei pe pânză

84,5 x 69 cm

Nesemnăt

Nedat

Nr. inv. 1676

BARBU ISCOVESCU

Portretul lui Ioan Buteanu

Ulei pe pânză

27 x 20,5 cm

Nesemnăt, datat: 1848

Nr. inv. 1677

Ion Costandea
Portretul lui Avram Iancu
Litografie, 22 x 33 cm.

MIȘU POPP
Portretul lui Avram Iancu
Ulei pe pânză
50 x 40,5 cm
Nesemnlat
Nedatat
Nr. inv. 582

MIȘU POPP

Portretul lui Mihail Kogălniceanu

Ulei pe pânză

52 x 40 cm

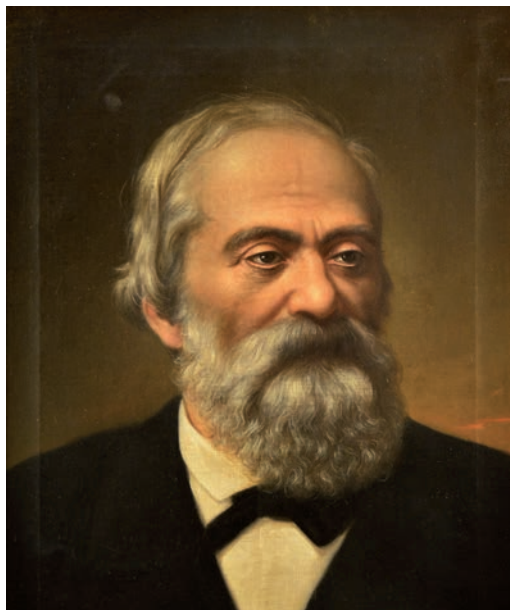
Nesemnlat

Nedatat

Nr. inv. 69

Mihail Kogălniceanu

fotografie

MIȘU POPP

Portretul lui C. A. Rosetti

Ulei pe pânză

52 x 40 cm

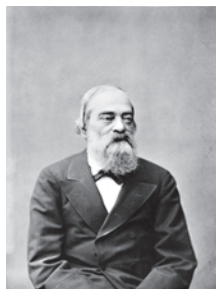
Nesemnlat

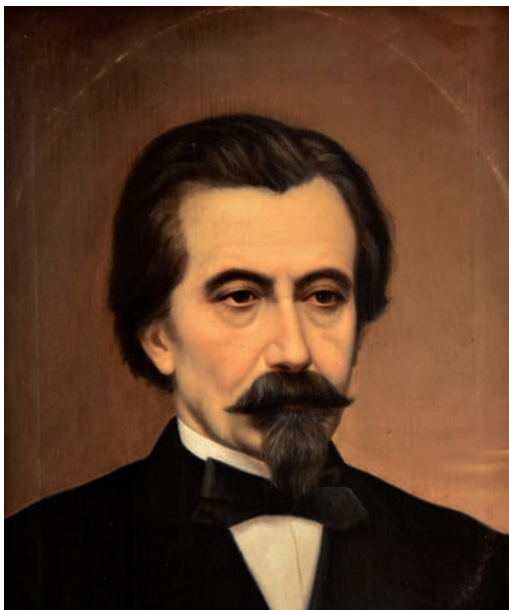
Nedatat; 1881 (?)

Nr. inv. 73

C. A. Rosetti

fotografie

MIȘU POPP

Portretul lui Ștefan Golescu

Ulei pe pânză

52,2 x 40 cm

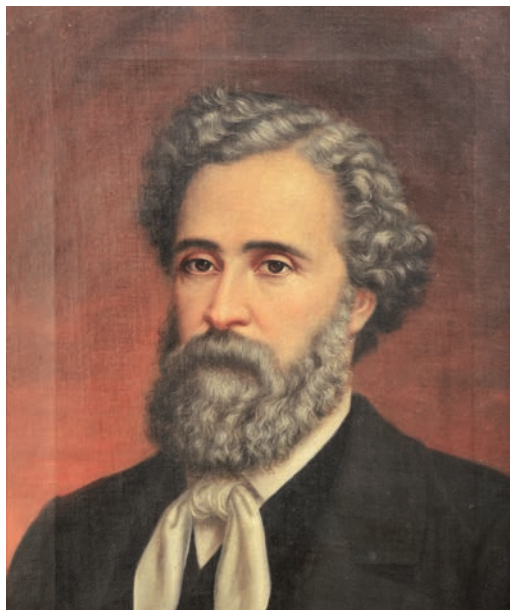
Nesemnlat

Nedatat

Nr. inv. 75

Ștefan Golescu

fotografie

MIȘU POPP

Portretul lui Ion Brătianu

Ulei pe pânză

51,7 x 39,7 cm

Nesemnlat

Nedatat

Nr. inv. 74

Ion Brătianu

fotografie

